

об'єднаннями і рухами, вивчає громадську думку і враховує її в організації та здійсненні покладених на нього завдань.

Отже, державний апарат є системою державних органів, що здійснюють свої функції, реалізуючи волю громадянського суспільства, всього українського народу.

Первинною клітинкою державного апарату є орган держави. Це окремий службовець чи структурно оформлений колектив державних службовців, наділений владними повноваженнями, відповідними матеріально-технічними засобами, утворений на законних підставах для виконання конкретних завдань і функцій держави.

Кожний орган наділяється на підставі закону владними повноваженнями, які полягають у тому, що орган держави спроможний встановлювати формально обов'язкові правила поведінки (як нормативні, так і індивідуальні) та домагатися їх здійснення. Вдосконалення органів державної влади реалізується в Україні на основі Конституції України.

Отже, розуміння механізму держави, що визначав В.В. Копейчиков, відповідають основним характеристикам соціально-демократичної держави.

Список використаних джерел:

1. В.В. Копейчиков, Підручник «Правознавство», Юрінком Інтер, Київ-2003
2. Копейчиков В.В., Лисенков Л.С. Теорія держави і права, 2002

Аспірант юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Теремцова Олена Миколаївна

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА РОЗУМІННЯ ПРАВОТВОРЧОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАВОВІЙ ДУМЦІ

Становлення наукових поглядів на розуміння правотворчості у вітчизняній правовій науці приділялось чимало уваги, однак до цього часу не досягнуто єдиного розуміння її поняття. В теорії права вживаються як синоніми терміни «правотворчість», «законотворчість», «правотворчий процес», «законотворчий процес», «нормотворчість» тощо.

Правотворчий процес визначається в юридичній літературі як специфічна діяльність в повноважених органів держави, громадських організацій і посадових осіб, що включає систему дій з підготовки, затвердження та офіційного оголошення нормативно-правових актів. Вона має на меті створення і підтримання системи права у належному стані, який відповідає потребам правового регулювання на тому етапі розвитку суспільства [2].

В юридичній літературі поняття «правотворчість» охоплює встановлення (створення, санкціонування, змінення, скасування) правових норм. За своїм фактичним змістом правотворчість – це в першу чергу система організаційно-процесуальних дій суб'єктів права (державних і недержавних), що спрямована на встановлення (створення, зміну, скасування) правових норм. До способів правотворчої діяльності вчений відносить саме законотворчість, підзаконну, прецедентну та договірну правотворчість [4].

Цієї думки дотримуються й інші вчені, де розглядають правотворчість як один із видів юридичної діяльності, що визначається залежно від характеру, способу перетворення суспільних відносин (поряд з правозастосовною, розпорядчою та інтерпретаційною діяльностями). Вчений трактує правотворчу діяльність як складний процес перетворення соціального в правове, процес суб'єктивації об'єктивного та об'єктивації суб'єктивного [6].

Автор дотримується думки вченого Т. О. Дідича, що «творення права є особливий різновид юридичної практичної діяльності, який має творчий інтелектуальний характер та пов'язаний з розробкою, обговоренням, прийняттям та введенням в дію правових норм у вигляді форм (джерел) права, що обумовлений рівнем суспільного розвитку та забезпечує пропорційну залежність між потребами суспільства та адекватним якісним рівнем законодавчої бази» [3, с. 92].

Автор, аналізуючи висвітлення проблеми правотворчості в юридичній літературі,

дотримується думки вчених й зазначає, що споріднені терміни, такі, як «правотворчий процес», «правотворчість», «правотворча діяльність», вченими-теоретиками трактується різноманітно. Наприклад, термін «нормотворчість» більшість вчених використовують як синонім терміну «правотворчість».

Інколи вченими, без уточнення вживання двох термінів однакового значення, так само як у юридичній науці застосовуються в однаковому значенні терміни «правова норма» («норма права») та «юридична норма», тощо[6]

На думку автора, розуміння правотворчості і нормотворчості – це дефіції, що збігаються, однак не є тотожними. Правотворчість означає «творення права», а нормотворчість розуміється як «творення норм».

Юридична норма, зазначає у своїх працях вчений О. І. Ющик, становить необхідний момент права, який структурує правову матерію, а отже, надає праву формальну визначеність. «У цьому сенсі, юридична норма може розглядатись як момент процесу творення права, оскільки без юридичних норм ні про яке дійсне розвинене право не йдеться. Але, навіть поверхове уявлення про право не зводиться до його формальної нормативної визначеності позитивного права. З цієї точки зору процес творення права не обмежується, очевидно, офіційним формулюванням юридичних норм у нормативно-правових актах державних органів, а передбачає й інші способи формування права».

Автор пропонує – з таким висновком слід погодитися, оскільки він перебуває в руслі тенденцій сучасного розвитку праворозуміння. З цього випливає, що дослідження поняття правотворчості, як і проблеми дії закону, може бути здійснене в різних аспектах, а саме: філософсько-правовому, соціологічному та інструментально-правовому (в аспекті догми права).

Досліджуючи питання правотворчості, необхідно враховувати такий аспект, що роль держави у формуванні права не може протиставитися «силам суспільства», оскільки це не може бути наближенням до пізнання права і правотворчості.

Як зазначає О. В. Міцкевич, ілюзія, що може виявитися у пізнанні права і правотворчості полягає у визнанні деякого постулату «справжнього права», що нібито існує незалежно від держави у звичаї як продукті колективної свідомості. Насправді ж одне правило не набуває характеру правової норми, доки воно не санкціоноване у формі закону, надання значення прецедента судовому рішення, визнання й формулювання судом або законом звичаю. Автор підсумовує, що силою, яка створює право, завжди виявляється держава, про те не «сама собою», а виражаючи інтереси і волю певної частини суспільства. Правила, що не встановлені і не санкціоновані державою, тобто такі, що виникли поза волею держави, належать не до права, а до інших видів соціальних норм[7]

Також, схожої думки дотримується А. І. Ющик[5], що й підтверджує новітні дослідження в галузі теорії права.

Як висновок, автор зазначає, що правотворчість слід розглядати в класичному значенні державно-правової нормотворчості. Вивчення державно-правової нормотворчості є необхідним для застосування у практичній діяльності в державному управлінні, ґрунтуючись на основі права.

Список використаних джерел:

1. Теория юридического процесса / Под общ. ред. В. М. Горшенева. – Х. : Изд-во «Вища школа», 1985. – С. 67.
2. Дзейко Ж.О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження [Текст] / Ж.О. Дзейко. – К. : ВПЦ «Київ. Ун-т», 2007. – 360 с.
3. Дідич Т. О. Розуміння, творення і реалізація права: діалектика взаємозв'язку // Альманах права. – 2011. – Вип. 2. – С. 91-94
4. Правотворчество. / Под ред. А. В. Мицквича. – М. : Юридическая литература, 1974. – С. 273.

5. Ющик А. И. Диалектика права / А. И. Ющик. – К. : Ред. журн. «Право Украины» ; ІнЮре, 2013. – Кн. I : Общеучение о праве (Критический анализ общеправовых понятий. – Ч. 1. – 456 с. ; Ч. II. – 768 с.

6. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів]/ М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; – Харків: Право, 2009. – 584 с.

7. Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів/ За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2009.

Здобувач кафедри теорії держави та права НАВС

Терещук Микола Миколайович

ДІАЛЕКТИЧНИЙ МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ

Проблема юридичної відповідальності, незважаючи на її постійне широке висвітлення багатьма вітчизняними та зарубіжними авторами, не втрачає своєї актуальності. В умовах формування сучасної державності правового, соціального характеру і громадянського суспільства, зміни, що відбуваються у суспільстві, потребують юридичного закріплення. Завдяки цим трансформаційним змінам виникає необхідність переосмислення багатьох явищ правового характеру. Не винятком є юридична відповідальність.

Глибина та якість дослідження юридичної відповідальності в першу чергу залежить від правильного використання засобів наукового дослідження.

Тому питання методологічного забезпечення є провідним для теоретичного дослідження юридичної відповідальності. Лише за умови правильного використання методів, засобів та способів наукового пізнання можна досягти поставленої мети і виконати завдання по дослідженню юридичної відповідальності.

Таким чином, все вище перелічене обумовлює актуальність розгляду зазначеної проблеми.

Теоретичною та методологічною основою дослідження юридичної відповідальності є комплекс загальних закономірностей процесу розвитку предметів і явищ об'єктивної реальності, що відображаються в діалектиці.

За допомогою діалектики здійснюється аналіз розвитку юридичної відповідальності, її взаємозв'язок з іншими явищами правового характеру. Діалектичний метод дає змогу дослідити проблему юридичної відповідальності крізь призму детермінованості та єдності процесів її формування.

Як зазначає В.І. Белозерцев, матеріалістична діалектика являє собою методику вивчення об'єктивного руху і розвитку природи, суспільства і мислення [1, с. 69].

При характеристиці матеріалістичної діалектики слід зауважити, що вона базується на трьох основних законах.

Закон єдності та боротьби протилежностей полягає в тому, що будь-яке явище знаходиться у постійному русі, змінюється та розвивається у взаємозв'язку з іншими явищами. Поза зв'язком з іншими явищами воно існувати не може, тому вимогою матеріалістичної діалектики є те, що предмет дослідження повинен розглядатися у розвитку його окремих частин та в цілому, різносторонньо, враховуючи зміни та вказуючи на причини, які призвели до них.

При цьому, предмет дослідження обов'язково має свої внутрішні суперечності, тобто наявні ознаки та властивості, що виключають один одного, але в той же час передбачають взаємне існування.

К. Маркс, розглядаючи державно-правові явища як предмет дослідження матеріалістичної діалектики, розуміє об'єктивну боротьбу протилежностей як внутрішнє джерело існування державно-правової системи, її становлення, розвиток та функціонування [2, с. 123].

Юридична відповідальність, яка є явищем державно-правового характеру, теж розглядається крізь призму закону єдності та боротьби протилежностей.